

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Олена Борділовська

2026

Вступ

Формат БРІКС+ – це об'єднання держав колишнього «третього світу», які значно прискорили темпи свого розвитку у XXI столітті і претендують на більш вагому роль у світових економічних та віднедавна – політичних процесах. Від свого заснування цей клуб пройшов певну еволюцію – від угруповання великих за розміром держав з високими темпами економічного зростання до своєрідного геополітичного формату, який претендує на представництво інтересів так званого Глобального Півдня. У 2026 році БРІКС+ відзначає свій 20-річний ювілей у значно ширшому колі учасників: група збільшилася від 4 до 10 країн. У цьому році в БРІКС+ головує Республіка Індія, яка вже кілька років пропонує себе як «Голос Глобального Півдня», тож для неї цей формат є надзвичайно зручним у контексті власної стратегії.

БРІКС+ є класичним прикладом так званої «клубної дипломатії», тобто – консультативним механізмом та інструментом для розширення взаємовигідного співробітництва в різних напрямках, який декларує нагальну потребу реформування принципів глобального управління та міжнародних фінансових інституцій. Мета – посилити представництво країн, що швидко розвиваються (цей показник залишається ключовим, хоча вже є винятки, РФ та ІПІ зокрема). БРІКС+ пропонує привабливу альтернативну платформу в таких ключових сферах, як інвестиції, бізнес, торгівля, освіта, технології, а також спільне вирішення соціальних проблем та відповіді на екологічні виклики, перед якими постало людство. Механізм консультацій не передбачає консенсусу та жорстких правил і, навпаки, залишає багато шляхів для компромісів. Проте наявність різних підходів до окремих питань глобального порядку та регіональних ситуацій, а подекуди й серйозні протиріччя між країнами-учасниками (як-от між Індією та Китаєм) гальмують роботу БРІКС+.

Держави БРІКС+ від 2014 р. не підтримували, але й жодним чином не засуджували дії РФ в Україні; така сама нейтральна позиція є спільною для них і після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 року. Цей підхід зумовлений тим, що здебільшого війну в Україні вони розглядають як вияв конфронтації між Росією та Заходом; саме цей наратив активно просуває російська пропаганда. Запропонований аналіз є спробою з'ясувати, наскільки і чому цей механізм може бути актуальним у сучасних умовах хаотизації світового простору і яким чином він впливатиме на формування глобального порядку у найближчому майбутньому, а також – чи становить він певну загрозу інтересам України.

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Аналіз ситуації

БРІКС виникає як неформальне міждержавне об'єднання найбільших за площею та населенням країн, що розвиваються. До останнього розширення п'ять держав БРІКС – Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південна Африка – представляли 41% населення світу та приблизно 26% світового ВВП.

У 2001 р. Дж. О'Нілл (відомий економіст, на той час – аналітик інвестиційного банку Goldman Sachs, нині – член Палати лордів парламенту Великої Британії) створив акронім БРІК на позначення Бразилії, Росії, Індії та Китаю, економіки яких мали високі темпи розвитку. У доповіді, присвяченій майбутньому світу, він передбачив, що ці держави можуть стати провідними економіками в наступні 50 років. БРІК поступово формалізувався протягом 2006-2008 рр.: під час першої зустрічі міністрів закордонних справ БРІК на полях ГА ООН у Нью-Йорку у 2006 р. та зустрічі лідерів на саміті G8 на острові Хоккайдо (Японія) у 2008 р. Перший офіційний саміт БРІК відбувся в м. Єкатеринбурзі (РФ) у 2009 р. Після того, як у 2011 р. до групи приєдналася Південна Африка, назва об'єднання змінилася на БРІКС. Об'єднання належить до «дипломатії клубів», оскільки не є інституціалізованим – не має штаб-квартири та статутних документів, головування відбувається по черзі завдяки щорічній ротації.

Група згодом розширилася за рахунок включення Єгипту, Ефіопії, Ірану та Об'єднаних Арабських Еміратів. Саудівська Аравія, яка заявляла про своє приєднання у 2023 році, так і не набула повноцінного членства. Аргентина відмовилася від вступу до БРІКС у зв'язку із зміною влади в країні – обранням прозахідного президента Хав'єра Мілея. Останньою до клубу у 2025 році приєдналася Індонезія. За даними Світового банку, нинішні 10 країн БРІКС охоплюють понад 48% населення земної кулі та майже 27% світової економіки. Ці країни видобувають 45% нафти у світі та володіють близько 15% голосів у структурі МВФ.

БРІКС не є блоком вільної торгівлі, але його члени координують роботу з фінансових та економічних питань. Згодом головною метою БРІКС стало саме реформування міжнародної фінансової системи, глобальних фінансово-економічних та управлінських інституцій – МВФ, СБ. У 2014 р. вони створили Новий банк розвитку (NDB) зі статутним капіталом у \$100 млрд. Початковий капітал Банку становив \$50 млрд; його було розподілено рівними частинами по 18,98% між країнами-засновницями, а решта – між іншими інвесторами, зокрема Єгиптом (2,27%) та ОАЕ (1,06%), які на момент приєднання ще не входили до БРІКС, для координації позик на інфраструктуру. Наразі NDB володіє капіталом \$250 млрд для інвестицій у країни, що розвиваються.¹

Тоді ж був створений Пул валютних резервів – для проведення розрахунків між країнами в національних валютах. Обидва механізми розглядаються як альтернативні до діючих у межах МВФ і Світового банку, занадто орієнтованих на США. На саміті БРІКС у 2015 році в Росії міністри країн БРІКС ініціювали консультації щодо платіжної системи, яка була б альтернативою системі SWIFT – після того, як у самій РФ почалася підготовка до створення власної системи обміну фінансовими повідомленнями SPFS після заяв про можливість відключення російських фінустанов від SWIFT. Члени БРІКС насамперед прагнуть скоротити свою залежність від використання долара США. На саміті БРІКС у Південній Африці 2023 року країни БРІКС взяли на себе зобов'язання вивчити можливість створення нової спільної валюти. Проте, на думку фахівців, підґрунтя для цього фактично відсутнє, адже перехід до спільної грошової одиниці насамперед мав би означати передання частини суверенних прав держав-членів наднаціональному Новому банку розвитку, що максимально складно. Проте існують альтернативні варіанти дедоларизації.

У перспективі в групі планують забезпечити спільну валюту у прив'язці до золота. У 2019 році частка золотих резервів БРІКС становила 11,2% від світових резервів, у 2025 р. БРІКС+ володіє 17,4% від світових резервів.² Серед причин купівлі золота центробанки країн вказують на

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

кращий захист від інфляції на противагу долару США, а також на подальшу потенційну фрагментацію торговельних блоків через посилення санкційного режиму. КНР вже будує у Шанхаї (де розташована штаб-квартира NDB) сховище для золотих резервів, яким можуть скористатися усі країни-члени. Швидке зростання золотих резервів в межах БРІКС+ надалі матиме вплив на міжнародну валютну систему та логіку розподілу активів. Також потенційно спільна валюта може розраховувати на забезпечення нафтовими активами, зважаючи на те, що провідні країни-члени ОПЕК або вже приєдналися до БРІКС (Іран, ОАЕ), або висловили бажання приєднатися – Саудівська Аравія, Алжир, Венесуела, Нігерія.

Під час повномасштабного вторгнення в Україну і після введення західних санкцій РФ запустила власну платіжну систему MIR, а Індія дозволила використання картки MIR на своїй території. Нарешті, однією з нових розробок у цьому контексті є QR-платежі, для яких не є обов'язковим мати будь-яку банківську картку. Така система оплати вже є доволі популярною в багатьох країнах Азії, зокрема серед членів БРІКС+ (Індія, Китай, Індонезія), а також у Бразилії. Таким чином, питання спільної валюти поки що знімається з порядку денного, тоді як мета дедоларизації залишається однією з головних у діяльності формату.

Співпраця в межах БРІКС має два механізми – консультації з широкого кола питань під час зустрічей лідерів держав і міністрів та практична співпраця через різні багатосторонні галузеві формати (у сферах торгівлі, фінансів, енергетики, охорони здоров'я, освіти, спорту, культури, науки та технологій, сільського господарства, навколишнього середовища, технологічних катастроф, боротьби з тероризмом, наркотрафіком та консультацій з різноманітних соціальних проблем – жіноча праця, охорона дитинства, боротьба з корупцією тощо). Серед таких можна виокремити спеціальні робочі групи БРІКС, як-от з протидії екстремізму та тероризму або Робоча група з протидії корупції. Останніми роками до кола важливих напрямків співпраці додалися проблеми цифровізації та використання штучного інтелекту. Такий широкий порядок денний робить участь у БРІКС+ привабливою для багатьох країн, що розвиваються, зокрема на африканському континенті.

Зустріч лідерів 22–24 серпня 2023 р. у ПАР у м. Йоганнесбург (перша у форматі офлайн після пандемії коронавірусу та початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну) мала чітко спрямований регіональний характер і пройшла під назвою «БРІКС та Африка: партнерство для взаємного прискореного зростання, сталого розвитку та інклюзивної багатосторонності». На саміт було запрошено лідерів усіх африканських країн, Генерального секретаря ООН А. Гутерреша та глав держав – потенційних нових членів об'єднання. Низка західних країн, зокрема Франція, висловила бажання долучитися до дискусій на полях саміту, але запрошення не одержала (за наявними даними, Росія виступила проти). В. Путін не приїхав на саміт через ордер на арешт, виданий МКС, Росію представляв міністр закордонних справ С. Лавров.

Для держав Африки формат БРІКС+ є доволі привабливим і розглядається як одна з опцій для вирішення проблем економічного та соціального розвитку континенту. «Африка є домом для 1,3 мільярда людей, що становить близько 17% населення світу. Вона також займає 20% поверхні земної кулі, тоді як її частка світових орних земель і запасів корисних копалин становить відповідно 60% і 30%, що свідчить про великі багатства континенту. Незважаючи на це, Африка виробляє лише 3% світового ВВП, водночас має схожу частку міжнародної торгівлі. Проте інші держави-члени БРІКС, такі як Індія, Китай і Росія, скаржаться на відсутність належного впливу у світових справах та глобальній економіці незважаючи на їхню вагу... Це відбувається попри те, що після 15-го саміту, на якому блок прийняв нових членів, БРІКС+ тепер контролює 7% світового марганцю, 50% світового графіту, 28% світового нікелю, 10% міді та 42% глобальних запасів нафти. Багато хто сподівається, що, використовуючи свою колективну силу, блок зможе допомогти вирішити існуючу нерівність».³ Очевидно, що поступово поширилася думка про те, що в разі об'єднання голоси країн, що розвиваються, будуть лунати голосніше.

БРИКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Міжнародна ситуація, у тому числі російсько-українська війна (через негативні наслідки для країн, що розвиваються, в Африці зокрема), активізувала дебати щодо того, чи залишиться блок торговельним альянсом та майданчиком для обговорень, чи зможе стати новою дієвою міжнародною коаліцією. На саміті в ПАР країни БРИКС вкотре намагалися представити себе як привабливу альтернативу західним підходам до міжнародних процесів, з акцентом на розмаїття світу та поліваріантність розвитку, уникаючи водночас відвертого протистояння із Заходом (позиція ПАР). Таким чином, геополітичний акцент постійно набирає ваги у позиціонуванні цього клубу.

Лорд Дж. О'Нілл, автор ідеї БРИКС, у 2025 році, оцінюючи діяльність формату, відверто зазначив, що ніколи не міг припустити перетворення БРИКС з групи держав, об'єднаних певними економічними показниками, на політичний формат. На його думку, це свідчить про поглиблення кризи глобального управління, яка існувала вже у 2001 році і лише загострилася за 20 років, та про неспроможність Заходу враховувати реалії сучасного комплексного світу, зокрема роль та амбіції країн, що розвиваються.⁴ Навряд чи він міг мріяти й про збільшення кількості членів клубу до 10, хоча вже тоді вивчав співвідношення потенціалу та економічних показників розвинутих держав («Велика Сімка») та членів БРИКС. Наразі їхні позиції мають такий вигляд (2025 р.):

Країни регіону	Номінальний ВВП, трлн дол. США	Зміна реального ВВП, %	Населення, млн
Всього Світ	118,2	3,4	8030,0
Бразилія	2,3	2,3	213,4
Ефіопія	0,1	9,2	110,6
Єгипет	0,4	4,4	107,9
Індія	3,9	7,6	1460,0
Індонезія	1,4	5,1	284,4
Іран	0,4	-1,5	87,1
Китай	19,6	5,0	1410,0
Об'єднані Арабські Емірати	0,6	5,8	11,4
Південно-Африканська Республіка	0,4	1,1	63,1
РФ	2,6	1,0	144,0
Всього BRICS+	31,7		3891,8
Частка BRICS+, %	26,8		48,5
Велика Британія	4,0	1,3	69,5
Італія	2,6	0,5	58,9
Канада	2,3	1,7	41,6
Німеччина	5,0	0,2	83,6
США	30,8	2,1	341,9
Франція	3,4	0,9	68,9

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Японія	4,4	1,2	123,3
Всього G7	52,5		787,6
Частка G7, %	44,4		9,8

Джерело: розраховано за даними Міжнародного валютного фонду.

Як бачимо, основу світової економіки усе ще становлять країни G7, до того ж темпи розвитку окремих країн БРІКС+ значно сповільнилися. При цьому велика кількість населення розглядається швидше як гальмо, ніж перевага.

Розширення БРІКС

Після рішення групи про допуск нових членів на початку 2023 року загалом 40 країн Азії, Африки та Латинської Америки в різний час висловили своє бажання приєднатися до формату. Зазначимо, що питання розширення є предметом жвавих дискусій вже досить давно: формула розширення БРІКС+ була запропонована у 2017 році Китаєм, і на саміті в ПАР у 2023 р. офіційно прийнята як нова назва формату. Зацікавленість таких країн, як Саудівська Аравія, Туреччина та Єгипет, у приєднанні до блоку розглядалася як можливість посилення впливу БРІКС, як економічного, так і політичного, за рахунок розширення географії. Очевидно також, що БРІКС+ пропонує привабливу платформу для країн, які протягом певного часу були фактично виключені з глобальної системи, як-от Іран та Венесуела.

Проте ставлення країн-засновниць до приєднання нових членів не є однозначним, особливо відчутною є різниця між індійським та китайським підходами. Індію, яка підтримує активні зв'язки із Заходом, непокоїть розширення: вона бажала б уникнути співпраці з авторитарними та підсанкційними режимами, а також конкуренції з новими потужними акторами, як-от Саудівська Аравія. Великим застереженням для індійців є надмірна лояльність потенційних членів до КНР, що провокує подальше зростання ролі Китаю і трансформацію формату у своєрідний китайський «фан-клуб». Індію турбує і можлива зміна в регіональній розстановці сил: наприклад, позитивне рішення про прийняття Таїланду до БРІКС+ може спровокувати ланцюгову реакцію в зоні АСЕАН і порушити регіональний баланс. Республіка Індія пропонувала зробити п'ятирічну паузу, перед тим як продовжити розширення, а також лобювала варіант, коли потенційні члени можуть приєднатися як спостерігачі і лише згодом здобути повноправне членство. Проте у 2025 р. до БРІКС+ приєдналася інша країна АСЕАН – Індонезія.

Важливим у процесі подальшого розширення формату є саме збереження регіонального балансу. Аналітики Atlantic Council вважають, що від того, чий підхід візьме гору – індійський чи китайський, залежатиме подальший успіх БРІКС+.⁵ Поки що ми бачимо, що засновники клубу намагаються утримати хиткий консенсус з цього питання – членами групи стають держави, які мають хороші відносини з обома країнами, PI та КНР.

Для КНР цей процес важливий з метою подальшого посилення геополітичної ваги, щоб якщо не наблизитися до світового домінування, то принаймні розділити його зі США. Також розширення може сприяти новим можливостям для економічного зростання КНР на тлі проблем усередині Китаю, технологічної залежності від Заходу тощо. Росія активно підтримує китайську позицію щодо збільшення БРІКС+, розраховуючи на подальше антизахідне спрямування формату, а от Індія, Бразилія та Південна Африка не схвалюють подібне протистояння: БРІКС+ має бути альтернативою Заходу, з яким він співіснуватиме та працюватиме на рівних.

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

На саміті в Йоганнесбурзі був досягнутий певний компроміс щодо першого етапу розширення групи: було вирішено запросити Аргентину, Єгипет, Ефіопію, Іран, Саудівську Аравію та Об'єднані Арабські Емірати, які мали стати повноправними членами БРІКС з 1 січня 2024 року, проте після зміни уряду в Аргентині цією країною заявка було відкликано, Саудівська Аравія також офіційно так і не набула членства. Варто зазначити, що вперше учасниками групи стали 3 мусульманські країни, що цілком вписується в концепцію БРІКС+ як мультицивілізаційного формату. У 2025 р. приєдналася ще й найбільша за кількістю мусульманського населення країна світу – Індонезія. Протягом 2024 року офіційні заявки на приєднання подали такі країни, як Азербайджан, Казахстан, Пакистан і Малайзія; їхнє потенційне приєднання може значно збільшити мусульманський компонент формату.

Немає офіційного підтвердження щодо подібних намірів Туреччини, але розмови про це постійно ведуться, подібні новини активно ретранслюються в РФ, яка вітає «розчарування турецьких друзів» від політики орієнтації на Захід. Натомість у 2025 р. свої застереження щодо вступу Туреччини до БРІКС+ висловила Індія. Це було зумовлено тим, що під час індійсько-пакистанського протистояння у квітні–травні 2025 року Туреччина активно підтримала свого стратегічного партнера – Ісламську Республіку Пакистан. Подібні дебати свідчать про те, що у подальшому країнам-членам буде вкрай важко досягнути консенсусу через наявні протиріччя в національних інтересах.

Росія і БРІКС

Для РФ цей формат залишається фактично єдиним можливим для утримання своєї позиції. Від часу анексії Криму у 2014 р. група БРІКС виступала гарантом запобігання дипломатичній ізоляції РФ, російський лідер залишався цілком прийнятним партнером для своїх колег із БРІКС. Наприклад, у липні 2014 року Бразилія відхилила заклики Заходу щодо недопуску В. Путіна на саміт БРІКС у Форталезі. Після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 р. Росія активно використовує БРІКС як інструмент виживання в умовах західних санкцій. Зокрема, під час саміту БРІКС у Пекіні, що проходив у режимі онлайн, В. Путін у своєму виступі заявив, що за перші три місяці 2022 р. товарообіг між РФ та країнами БРІКС збільшився на 38%. Надалі спостерігалось стрімке посилення співпраці Росії з Індією та Китаєм, особливо в енергетичній галузі. У своєму відеозверненні до учасників бізнес-форуму БРІКС у 2023 р. у ПАР В. Путін повторив звичні пропагандистські штампи про «безвідповідальну поведінку західних країн, незаконні санкції та заморожування активів окремих держав, що спровокувало дефіцит товарів, зростання цін на продовольство та посилення нерівності й страждань бідніших націй». Жодним чином не згадавши війну в Україні, він закликав виступити проти «порушення Заходом усіх норм вільної торгівлі». Крім того, президент РФ намагався звинуватити Україну та її партнерів у запровадженні несправедливих умов для Чорноморської зернової ініціативи і в такий спосіб пояснити вихід РФ з цієї угоди.⁶

Головування окремих країн протягом року у форматі БРІКС+ задає певний тон і розставляє акценти відповідно до геополітичних пріоритетів держави, що головує. Відповідно, у 2024-му, під час головування РФ, очевидним було бажання Росії використати співпрацю з країнами-членами БРІКС+ для покращення власної економічної ситуації, а також важливими для держави-агресорки є політичні дивіденди. Головування РФ відбувалося після першого великого розширення БРІКС+ та на тлі отримання нових заявок, відповідно, Москва отримала ширшу аудиторію для просування власних наративів. Протягом року РФ визначала порядок денний робочих зустрічей, активно просувала серед країн-членів тези про необхідність протистояння Заходу та всіляко виправдовувала свою війну проти України. З метою досягнення власних геополітичних завдань Росія намагалася цементувати об'єднання через введення нового об'єднавчого поняття «глобальна більшість», яке є певною альтернативою так званому «Глобальному Півдню», голосом якого намагається себе позиціонувати Індія, та китайській

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

ініціативі «Поясу та Шляху», націленій на розбудову «співтовариства спільної долі та процвітання».

Ще після анексії Криму і початку війни проти України російський аналітик-пропагандист С. Караганов заявляв, що БРІКС є «найбільшим успіхом зовнішньої політики РФ» – в умовах виключення країни з G8. Після початку повномасштабного вторгнення в Україну коригування зовнішньополітичних доктрин РФ за умов повної руйнації відносин з демократичними західними державами передбачає особливу увагу до відносин з «глобальною більшістю». Тому РФ продовжила докладати значних зусиль до збереження впливу на країни БРІКС+ та активно готувалася до свого головування. Для підготовки 16-го саміту БРІКС+ у Казані був створений оргкомітет на чолі з радником В. Путіна з питань зовнішньої політики Ю. Ушаковим. З його подачі в інфопростір постійно вкидалися меседжі про «справедливий світовий порядок», «багатополарність» тощо – в рамках дискурсу про будівництво світу, в якому розвинені країни Заходу не будуть мати вирішального слова. Саме така ціннісна настанова вважається передумовою для розгляду заявок на членство від нових кандидатів: підтримка принципів багатополарності та підвищення ролі країн, що розвиваються, у глобальному управлінні (хоча й було прийнято неформальне рішення щодо мораторію на прийняття нових членів під час російського головування). Наративи про «справедливий світовий порядок», який відповідатиме інтересам «глобальної більшості», ще більше, ніж зазвичай, акцентувалися РФ, зокрема під час проведення саміту лідерів у Казані у жовтні 2024 р.

Головування Бразилії у 2025 році не внесло кардинальних змін до діяльності формату, швидше – стабілізувало роботу БРІКС+ після розширення. Головування Бразилії зосереджувалося на шести ключових напрямках: глобальна співпраця в галузі охорони здоров'я; зміна клімату; торгівля, інвестиції та фінанси; багатостороння архітектура миру та безпеки; управління штучним інтелектом; та інституційний розвиток. Крім того, політичні події та економічні ризики у 2025 р. підтвердили, що триваючі дискусії з актуальних питань надзвичайно важливі для Глобального Півдня. Зокрема, головування Бразилії в БРІКС було сфокусоване на більш інклюзивному та всебічному глобальному управлінні та реформі Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Важливою темою для Бразилії залишалася й екологічна політика, а в заключній декларації за результатами зустрічі очільників МЗС у Ріо-де-Жанейро у 2025 р. проблеми захисту навколишнього середовища посіли особливе місце.

Взагалі, проблеми охорони природи є надзвичайно чутливими для держав цієї групи, оскільки країни БРІКС володіють значним природним потенціалом і стикаються із серйозними загрозами для екології, вирішення яких можливе лише у співпраці, обміні досвідом та технологіями. При цьому кожна держава БРІКС+ традиційно має власні специфічні проблеми і накопичила досвід їхнього вирішення (для Бразилії – це проблема тропічних лісів, для Індії – збереження біорозмаїття, для КНР – питання утилізації залишків від промислового виробництва). У рамках головування Республіки Індія у 2026 році планується подальше розширення співпраці у сфері «зеленої енергетики» та сталого розвитку.

2026 рік: головування Республіки Індії

12 грудня 2025 р. головування в БРІКС+ офіційно перейшло до Республіки Індія. Індійський шерпа Судхакар Далела заявив, що країна продовжить колективну лінію на пошуки консенсусу та нових можливостей співпраці: «Наше головування буде керуватися фундаментальними принципами безперервності, консолідації та консенсусу, водночас ми будемо реагувати на нові глобальні події та мінливі пріоритети Глобального Півдня». Шерпа також представив пріоритети головування в БРІКС на 2026 рік: стійкість, інновації, співпраця та сталий розвиток.⁷ У квітні 2026 р. у Делі зібрався Академічний форум БРІКС+ для напрацювання рекомендацій щодо збереження єдності та ефективності формату, які опинилися під загрозою. Головування Індії припало на новий етап ескалації в регіоні Близького Сходу, і це наочний приклад тих викликів, з якими може стикатися у подальшому цей формат.

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Вплив міжнародних подій на роботу формату особливо відчутний, коли вони відбуваються у самих країнах-членах або у безпосередньому сусідстві. Так, військова операція США та Ізраїлю проти Ірану, як і передбачалося, дещо затримала дводенну зустріч міністрів закордонних справ групи БРІКС у Нью-Делі 14-15 травня. Напередодні зустрічі Іран закликав Індію використати платформу БРІКС+ для формування консенсусу, який засудив би дії США та Ізраїлю на Близькому Сході. Основні розбіжності виникли між Іраном та ОАЕ, які перебувають по різні боки лінії фронту у цьому протистоянні. Міністр закордонних справ Ірану Аббас Арагчі під час дискусій обрав конфронтаційну тональність, описав Іран як «жертву незаконного експансіонізму та воєнщини» і вже після проведення саміту відзначив на прес-конференції, що в Ірану «нема конкретних проблем з ОАЕ, але ця країна має американські об'єкти на своїй території, які й були атаковані». Він закликав БРІКС+ протистояти «західній гегемонії та відчуттю безкарності США».⁸

Через такий конфлікт інтересів Індія опинилася в складній ситуації, тим більше що Іран і до неї неофіційно мав певні претензії через візит Н. Моді в Тель-Авів і теплу зустріч з Б. Нетаньяху лише за день до початку військової операції США та Ізраїлю проти ІРІ. Попри це, організатори зустрічі доклали усіх можливих зусиль, щоб отримати спільну заяву. На полях саміту традиційно відбулося багато важливих зустрічей (одна з них між А. Арагчі та С. Лавровим), а серед учасників не було представників КНР, що, ймовірно, спростило процес досягнення консенсусу.

Робота під час саміту міністрів закордонних справ розглядається як підготовка до майбутньої зустрічі лідерів країн-членів БРІКС+ у Делі у вересні 2026 р. Попри існуючі розбіжності учасникам вдалося узгодити підсумковий документ, що налічує 63 параграфи, щоправда, з деякими застереженнями (очікувано, через ситуацію на Близькому Сході і небажання Індії відверто засудити агресію Ізраїлю). Здебільшого в цьому документі можна вкотре побачити традиційні заяви та гасла: реформа ООН та міжнародних фінансових інституцій, неприпустимість незаконних економічних санкцій, засудження тероризму, боротьба зі змінами клімату, сталий розвиток тощо.⁹ Була розглянута ситуація в окремих регіонах та країнах світу: Палестина, Ліван, Сирія, Судан, Куба, тобто очевидний фокус вкотре зроблено на так званому Глобальному Півдні. Проте актуальним залишається питання: якщо 10 членів БРІКС+ не можуть досягти консенсусу між собою, яким чином вони можуть об'єднати той самий Глобальний Південь (понад 130 країн)?

Відомий індійський аналітик Харш Пант відверто підсумував цю зустріч: «Загострення протистояння між США та Ізраїлем, з одного боку, та Іраном, з іншого, перетворило зібрання на наочну демонстрацію стратегічних тріщин, які дедалі більше формують блок. Засідання міністрів закордонних справ... виявило зростаючі внутрішні суперечності розширеного БРІКС у момент гострої геополітичної нестабільності... Найяскравішим свідченням цих розбіжностей стало те, що міністри закордонних справ БРІКС не змогли домовитися про повне спільне комюніке».¹⁰

Одним із викликів лишається й стратегічна лінія Делі взагалі, націлена на співпрацю в різних форматах. Так, майже одразу після зустрічі міністрів закордонних справ країн БРІКС+ у Делі відбулася зустріч міністрів країн-членів Quad (Індія, США, Японія, Австралія), які поділяють занепокоєння щодо зростаючої потуги Китаю. Держсекретар США М. Рубіо перебував в Індії з чотириденним візитом для участі у саміті та з метою зміцнення відносин з Нью-Делі, він особливо підкреслив важливість «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону». Пекін висловив застереження щодо цієї зустрічі і загалом критикує Quad як конструкцію у дусі холодної війни (тим більше що сторони домовилися про заснування спільної морської бази на Фіджі).

Напруженість, яка спостерігалася на саміті в Нью-Делі, навряд чи зникне, і основним питанням залишається – як утримати 10 націй в одному човні. Поки що головування Індії принаймні забезпечує, що група залишається прив'язаною до конструктивної взаємодії, а не повністю

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

занурюється в геополітичну фрагментацію. В Індії сприймають БРІКС+ як «дуже важливий формат, що змінює світ, і докладатимуть зусиль для його збереження та подальшого розвитку». Але так само індійська дипломатія не відмовляється від своєї лінії на «стратегічну автономію», яка є продовженням традиційного нейтралітету. У рамках цієї лінії триватиме співпраця в західних форматах (Quad, I2U2), а це жодним чином не сприяє усуненню протиріч з КНР, тож такий виклик єдності і консолідації БРІКС+ залишатиметься в силі.

Висновки та рекомендації

- БРИКС+ за 20 років свого існування пройшов певну еволюцію і довів доцільність існування такого формату як платформи для консультацій і механізму співпраці в різних галузях – в умовах подальшої невизначеності міжнародної архітектури, як економічної, так і політичної. Попри песимістичні прогнози, повного провалу цього формату не відбулося, хоча ступінь результативності може бути оцінений по-різному – з огляду на ту чи іншу сферу діяльності. Загалом, більшість економік учасників групи продовжують демонструвати високі темпи зростання і стрімкі суспільні та технологічні зміни. Навіть незважаючи на значні безпекові виклики, країни довели стійкість власних режимів (Іран) і відповідно – здатність зберігати відносну сталість.
- Водночас претензії БРИКС+ на те, щоб представляти усі країни так званого Глобального Півдня, навряд чи виправдані, і так само сумнівним є ефективне лобювання інтересів усіх країн, що розвиваються, членами цієї групи. Причина полягає в наявності значної кількості протиріч між країнами-учасниками, які можуть бути тимчасово відкладені з метою показового покращення відносин (Індія – Китай у 2025 році на тлі «тарифних війн» США), але можуть стрімко погіршитися через загострення регіональної ситуації (Іран – ОАЕ у 2026 р. через кризу навколо ІПІ). Також зберігаються різні підходи до геополітичного позиціонування формату, зокрема три важливі країни – Індія, Бразилія та Південна Африка – виступають проти акцентованого антизахідного спрямування.
- Історія існування БРИКС+ довела, що у форматі можливі зміни, а розширення відбувається з урахуванням різних факторів – не лише економічного зростання. Щоправда, поки не відбулося жодного виходу з клубу повноцінного члена, але заявки на вступ були відкликани через зміну політичної влади (Аргентина) або призупинені через регіональні протиріччя (Саудівська Аравія). Можна припустити, що у разі суттєвих змін політичного характеру участь окремої держави може стати неефективною (потенційно – ІПІ та РФ). За таких умов БРИКС+, найімовірніше, продовжить своє існування і швидко адаптується до змін, оскільки є підстави для існування подібного формату: глобальний порядок має усе ще ознаки невизначеності і перебуває в стадії глибокої трансформації з ухилом у бік багатополярності.
- Російсько-українська війна та події на Близькому Сході ще більше акцентували потребу в реформуванні інституцій глобального управління. Тому запит інших країн на альтернативні структури є логічним і залишатиметься актуальним, тим більше що країни БРИКС+ насправді мають багато позитивних прикладів ефективної співпраці, передусім у гуманітарних галузях. Окремо слід відзначити їхнє наполегливе бажання змінити міжнародний фінансовий порядок – шляхом запуску механізмів дедоларизації у власних країнах з метою скорочення вразливості власних економік в умовах існуючих або потенційних західних санкцій. Така фрагментація світового фінансового порядку створює значні виклики та загрози, оскільки змінює логіку дій інших акторів (не членів БРИКС+) та докорінно змінює існуючий баланс сил.
- Поки що саме участь РФ у цьому форматі спричиняє найбільші виклики для України – через токсичний вплив, агресивну пропаганду і використання формату для просування власних наративів. Група БРИКС+ фактично виступала гарантом запобігання дипломатичній ізоляції РФ від початку російсько-української війни. Хоча у 2023 р. Південна Африка попросила російського лідера не відвідувати 15-й саміт БРИКС через ордер, виданий МКС на його арешт за злочини, скоєні в Україні, саме держави

БРИКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

цього формату є політичними та економічними партнерами РФ. Ці країни, передусім Індія та Китай, забезпечують певною мірою фінансування війни через купівлю російських енергоносіїв та активну торгівлю взагалі. Російська сторона також використовує країни БРИКС+ для обходу західних санкцій після повномасштабного вторгнення в Україну.

- › Відповідно, Україні важливо й надалі продовжувати активну роботу з кожною із країн об'єднання, приділяти більшу увагу інформаційній присутності в державах-членах, зокрема з метою чіткого донесення власної позиції щодо російсько-української війни, викриття злочинів РФ (зокрема тих, які можуть стосуватися країн БРИКС+, як-от крадіжки українського зерна і спроби продати його в ці країни, зокрема Єгипет). Україні необхідно віднайти механізми донесення та обговорення інформації про порушення Росією норм міжнародного права та Статуту ООН (на який так люблять посилалися в державах БРИКС+) та її контрпродуктивної поведінки навіть щодо своїх партнерів. Утримуючись від настійливих порад (що сприймаються в цих державах як диктат і, відповідно, не матимуть жодного результату), Україні, втім, доцільно розвивати взаємовигідні економічні відносини з кожною окремою країною та за можливості активізувати політичний діалог з метою постійного та переконливого відтворення справедливого іміджу нашої держави.

¹ <https://fakty.com.ua/ua/svit/20250707-shho-take-briks-i-yaki-zavdannya-grupy/>

² <https://www.bitget.com/ru/news/detail/12560605346306>

³ <https://inkstickmedia.com/how-real-is-the-brics-challenge-to-reshuffle-the-world/>

⁴ https://globalaffairs.org/commentary/podcasts/brics-powerful-bloc-or-political-theater?gad_source=1&ga

⁵ <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/china-and-india-are-at-odds-over-brics-expansion/>

⁶ <https://www.timeslive.co.za/politics/2023-08-22-brics-summit-updates-sa/>

⁷ <https://brics.br/en/news/brasil-hands-over-brics-presidency-to-india>

⁸ <https://www.iranintl.com/en/202605147412>

⁹ <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/41144>

¹⁰ <https://www.orfonline.org/research/the-brics-challenge-and-india-s-choices>

БРІКС+ 2026: особливості позиціонування, перспективи розвитку і вплив на інтереси України

Автор

Олена Борділовська

Кандидат історичних наук, доктор політичних наук, експертка Національного інституту стратегічних досліджень

Вихідні дані

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні

kas.de

Видавець: Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2026, Київ
вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна
Тел.: +380444927443
<https://www.kas.de/en/web/ukraine>

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проекту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Текст цієї публікації ліцензовано на умовах Creative Commons:
«Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International», CC BY-SA 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)

© 2026 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні |
© 2026 Центр міжнародної безпеки